

УДК 316.6

DOI 10.30970/VSO.2024.18.04

**КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СТИЛЮ ЖИТТЯ
В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Коваліско Н.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
nataliya.kovalisko@lnu.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-1466-6132>

Фабер Д. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
Denys.Faber@lnu.edu.ua,
<https://orcid.org/0009-0003-0905-4881>

У статті ґрунтовно досліджується концепт стилю життя у соціологічному дискурсі. Здійснений аналіз останніх публікацій засвідчив актуальність розгляду цього складного соціокультурного феномену, що включає різні моделі поведінки, цінності, ідентичності і матеріальні умови та відображає специфіку стратифікаційних процесів й може бути значущим індикатором соціальних нерівностей та інтенсивності мобільності у суспільстві.

Висвітлені погляди класиків соціології М. Вебера, Г. Зіммеля, Т. Веблена, Ж. Бодрійяра, В. Уорнера, О. Тофлера, П. Бурдьє та інших вказують на взаємозв'язок між стилем життя, споживчою поведінкою та соціальним статусом індивіда, що в подальшому були розвинені теоретиками суспільства постмодерну, які виокремлюють нові критерії стратифікації суспільства, базовими з яких є стиль життя (символічні образи споживчих речей, «набори ідентичності» і життєві практики). Обґрунтовано, що концептуалізація стилів життя дозволяє ґрунтовніше пов'язувати диспозиції та організовані практики соціальних суб'єктів з різноманітним чинників, характерних для індивідуалізованого суспільства. Стиль життя розглянуто як зовнішнє вираження, практичне втілення основних цінностей особистості, тактичний прояв її стратегічних уявлень. Стиль життя як соціологічний концепт інтегрує в собі життєві практики індивіда, об'єднані і керовані єдиною спрямованістю, доцільністю і освоєними моделями поведінки під впливом різних соціальних інститутів. Розглянуто типологію стилів життя з врахуванням як поведінкової, так і ціннісної складової, що відображаються як суб'єктивні, так і об'єктивні його компоненти в умовах (не)стабільних суспільств.

Представлено теоретичні розробки, які сфокусовані на двох моментах: по-перше, на ролі стилю життя у відтворенні соціальної структури суспільства і,

по-друге, на стилі життя як інструменті ідентифікації особи, що реалізується головним чином завдяки споживанню. Окреслено перспективу використання концепції акціонізму - створення теоретичного конструкту стилю життя, що дозволить на емпіричному рівні інтерпретувати соціальні й споживчі практики, а відтак класифікувати стилі життя представників різних статусно-професійних груп у сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: стиль життя, соціальна стратифікація й нерівність, споживча поведінка, соціальний статус, ідентичність, цінності, соціальні практики, індивідуалізація, статусно-професійні групи та конструювання їх ідентичності.

Постановка проблеми. Увага до тематики стилю життя в соціології в останні десятиліття почала зростати. Цю обставину важливо оцінити не саму по собі, а в контексті досліджень соціальної структури та стратифікаційних порядків. Стиль життя, який трактують як сукупність стійко відтворюваних зразків поведінки, різного роду практик, став предметом розгляду для багатьох дослідників в їхньому прагненні подолати труднощі соціально-структурного аналізу в умовах соціальних змін та дозволяє зафіксувати взаємозв'язок соціальної нерівності і стилю життя.

З теоретичної точки зору, диференціацію стилів життя емпірично можна виявляти на рівні різних груп суспільства. Поняття стилю (або способу) життя активно дослідники використовують в теоріях класової структури і це дає змогу розглядати процес легітимації та соціального структурування через соціальні практики як відносно стабільні форми організації повсякденного життя в межах структури заданої життєвої ситуації з урахуванням доступних ресурсів. Для розуміння стилю життя соціального суб'єкта першочергове значення має вивчення його поведінки в певній соціальній ситуації.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що в соціологічному дискурсі стиль життя розглядається як складний соціокультурний феномен, що включає різні аспекти поведінки, цінностей, ідентичностей і матеріальних умов. Останні дослідження показують, що стиль життя не тільки відображає специфіку стратифікаційних процесів, але й може бути індикатором соціальних нерівностей та мобільності. Стилi життя як панораму змін розглядають такі українські дослідники як Ануфрієва Р., Бевзенко Л., Бойко Н., Злобіна О., Зоткін А., Резнік О., Парашевін М., Сохань Л., Шульга М. тощо. Акцент у своїх дослідницьких працях роблять на тому, що стилі життя людей примножуються та є доволі різноманітними. Разом із тим чимало тенденцій пронизують всі сучасні стилі життя. Такими тенденціями, на думку дослідників, є інформатизація, комп'ютеризація, віртуалізація, а також орієнтація на успіх, публіцизація, приватизація, гедонізація, карнавалізація життя. У працях

розглянуто стилі життя в політичній сфері й у сфері споживання, стильове розмаїття життя владної еліти, людей похилого віку, інших соціальних груп [25].

Міняйло І. зміст поняття «стиль життя» розкриває в світлі дискусії про необхідність удосконалення класової теорії, зокрема, у зв'язку з тенденцією до урізноманітнення життєвих стилів, а також розглядає теоретичні та емпіричні підходи до вивчення цього феномену, включаючи внесок Ганса-Петер Мюллера, який пропонує розглядати стиль життя як індикатор соціальної стратифікації. Акцентує увагу на патернах поведінки та організації життєдіяльності, що формують стиль життя [20].

Козаченко О. аналізує головні проблемні питання, які виникають під час спроби дати дефініцію стилю життя. На основі виділених критеріїв групує та описує різні підходи до визначення аналізованої категорії [17]. Пилаєва Т. ґрунтовно розглядає типологію та детермінанти формування стилів життя студентської молоді [23]. Теоретичний аналіз основних підходів до стилю життя як соціальної практики здійснює Матюхін Д. Концепт «стиль життя» розглядає в контексті різних теоретико-методологічних підходів у теорії соціальних практик: структуралістського конструктивізму, етнометодологічного підходу, теорії структурації, теорії соціального обміну, символічного інтеракціонізму, теорії соціальної дії, феноменологічного підходу. Визначено, що стиль життя як соціальна практика, в основі якої лежать типізовані зразки соціальної дії та взаємодії, виступає як значеннєва схема інтерпретації власного досвіду індивіда й конкретної ситуації взаємодії на основі ціннісно-нормативних зразків конкретного соціально-культурного середовища [18].

Михайльова К., Шкурапет Н. розкривають потенціал використання понять «спосіб життя» та «стиль життя» для соціологічного аналізу практик щодо індивідуального здоров'я [19]. Показано, що основними маркерами способу життя є види життєдіяльності й способи їх реалізації, що нормуються соціально-політичними, культурними або соціально-економічними конструкціями в суспільстві. Продемонстровано, що спосіб життя відбиває соціально типові практики. Стиль життя є більш індивідуалізованим феноменом, який має особливі прояви в повсякденному житті та вбудовується в соціальний простір кожним індивідом або групою.

Школяр М. досліджує повсякденні практики та стиль життя українців на тлі війни [27]. Здійснено аналіз соціальної дійсності українського суспільства крізь трансформації повсякденних практик, стилю життя українців під впливом неповсякденних соціальних чинників, зокрема війни в країні як крайнього виміру ризику, непевності та мінливості соціального простору. Розглянуто питання рутинізації неповсякденного, тобто інтегрування в українську повсякденність поведінкових практик, спровокованих специфічними явищами чи подіями, до яких відносимо і «епоху COVID-19», і війну в Україні з 2014 р. до сьогодні. Досліджено, як параметри актуального часопростору, нові соціальні обставини та події відображаються на ціннісно-поведінковому вимірі соціальних взаємодій, стилі життя українців, мовній лексиці тощо. Визначено сутність поняття повсякденності з позиції

мікросоціологічного підходу. Обґрунтовано зв'язок між концептами «спосіб життя», «стиль життя», «повсякденні практики». Зокрема, повсякденне життя інтерпретовано у різних вимірах: 1) як тло формування повсякденної реальності, повсякденних практик, яке визначається поняттям «спосіб життя»; 2) як сукупність сформованих повсякденних практик індивідів чи груп у ціннісно-поведінковому вимірі, які можна окреслити поняттям «стиль життя»; 3) як потік взаємодій між людьми, в яких реалізуються ці повсякденні практики. На основі аналізу актуальних емпіричних розвідок вітчизняних соціологічних агенцій та дослідників виявлено специфіку повсякденності українців у час війни з позиції стилежиттєвого підходу Г.-П. Мюллера. Проілюстровано чотири основні виміри, у яких виявляються життєві стилі відповідно до зазначеного підходу: експресивну, інтерактивну, ціннісну та когнітивну поведінку українців у час війни.

З огляду на актуальність теми та ступінь її розробленості, метою даної статті є теоретичний аналіз концепції стилю життя в соціологічному дискурсі в контексті дослідження процесів соціальної нерівності та ідентифікації особистості, а також в обґрунтуванні методологічної основи й перспектив подальших досліджень цієї проблематики за сучасних умов.

Виклад основного матеріалу. Родоначальником концепту «стиль життя» вважається М. Вебер, який при розробці теорії стратифікації визначає три стратифікаційні порядки: власність, влада і престиж. Життєві стилі є атрибутами статусних груп, соціальних класів, що характеризують поведінкові особливості їхніх членів: манери, смаки, спосіб харчування, побут, сленг тощо. Згідно його концепції, статусні групи стратифіковані саме за своїми принципами споживання благ, що виражені в способі життя, - на відміну від класів, стратифікованих за рівнем економічного становища. При цьому статусна позиція визначається соціальною оцінкою пошани і знаходиться у сфері розподілу стратифікаційного порядку престижу, а статусний престиж виражається передусім у тому, що від усіх, хто претендує на приналежність до певного кола, очікується особливий спосіб життя. Роль стилю життя в статусному престижі полягає у формуванні певних «умовностей», або символів, які слід демонструвати всіма способами так, щоб досягти повної «стилізації» життя, що утворює та зберігає статусну групу [15, С.76]. Таким чином, певний стиль життя щодо статусної групи може виступати символом належності до неї й ідентифікації. Щодо безлічі індивідуальних практик (які слід розуміти як види діяльності й матеріальні об'єкти) стиль життя виступає як загальне, повторюється і дає змогу віднести конкретного агента (сім'ю або людину, тобто приватне) до однієї з різних соціальних груп, страт.

Змістовно стиль життя є продуктом статусних субкультур, включаючи набір ціннісних орієнтацій, норм, правил, традицій, а також систему символів і навиків

поведінки. Демонстрація певних стильових особливостей життєвих практик відповідних статусних груп - це обов'язкова умова інтеграції особи в дану групу, з одного боку, і інструмент статусного дистанціювання - з іншого [15, С.146-156]. Закладена Вебером традиція вивчення стилю життя в контексті соціальної стратифікації до цього дня залишається найбільш впливовою.

Актуалізація проблематики життєвих стилів в контексті вивчення ідентифікаційних процесів в умовах стильової диференціації культури знаходимо в роботах Г. Зіммеля. Пошук особою власної ідентичності шляхом досягнення балансу між суспільними і внутрішніми імпульсами, за версією Зіммеля, і є стилем життя. Його огляди на зростаючу культурну диференціацію суспільства в подальшому були розвинені теоретиками суспільства постмодерну, які постулювали полістилізм культури. На їхню думку, сучасність диктує нові критерії стратифікації суспільства, базовими з яких повинен бути стиль життя, що конструюється індивідом за допомогою використання символічних образів споживчих речей, що пропонуються ринком у вигляді «наборів ідентичності» і додають деяку інтенцію життєвим практикам. У найбільш загальному вигляді стиль життя визначають як ідентичність, що досягається за допомогою споживання речей-знаків.

Предметом вивчення Т. Веблена стали демонстративні практики споживання, саме в цьому контексті він звернувся до стилю життя. Як і теорія статусної стратифікації суспільства Вебера, теорія демонстративного споживання описує механізм боротьби за соціальні позиції, що відкривають доступ до різного роду ресурсів і почестей. Демонстративне споживання, що асоціюється з певним життєвим стилем, символізуючи соціальні досягнення, життєвий успіх, дозволяє індивідові відтворювати свою приналежність до страти, класу. Веблен, таким чином, став основоположником традиції вивчення стилю життя в контексті споживчої поведінки. Його книга «Теорія бездіяльного класу» [13] «канонізована» соціологією споживання. Проте центральна ідея теорії щодо демонстративності актів споживання як прагнення бути побаченим, відміченим, стати явним, як про один з механізмів досягнення статусу в сучасних дослідженнях споживчої поведінки часто лише декларується або упускається зовсім. І теорія демонстративного споживання Веблена, і теорія статусної стратифікації суспільства Вебера описують механізм конкурентної боротьби за соціальні позиції, що відкривають доступ до різного роду ресурсів і почестей. Розбіжність же полягає в різних «технологіях» цієї боротьби. Якщо статусні групи Вебера прагнуть до дистанціювання, до закриття своїх меж від стороннього проникнення і володіють груповою єдністю, то споживачі Веблена безупинно порушують всі можливі межі, що, власне, і складає суть його теорії. Як вірно затверджує Пол ДіМаджіо: «...ринки перетворюють культурні ієрархії з дискретних страт у континуум. Більше того, індивідуалізована конкуренція і безперервність ієрархії нерідко викликають культурну інфляцію, знецінюючи інформаційну вартість споживання з погляду статусної групи» [5, с. 55].

Соціальні статусні групи використовують форми споживання як засіб визначення свого рангу і відокремлення себе від інших. Йдеться про усі статусні групи, які користуються певними знаками для відокремлення себе від інших. Тип житла, предмети тривалого користування, одяг, вид транспорту — всі ці аспекти процесу споживання можуть слугувати знаками розрізнення між статусними групами. Вирішальна роль «стилю життя», на думку Р.Бокока, для «статусної честі» означає, що статусні групи є специфічними носіями всіх «умовностей», тобто можуть складатися з привілеїв носити особливий одяг, споживати певні блюда, носити зброю тощо [3]. Природне бажання індивіда підвищити власний соціальний статус зумовлює залучення до певних форм споживання, дозволя, культурних практик, а це, своєю чергою, солідаризує індивіда із соціальною групою, до якої він прагне потрапити [24, С. 190].

Споживання як засіб комунікації є в центрі концептуалізації стилю життя, запропонованої Ж. Бодрійяром [1]. З його позиції стиль життя — це передусім споживання, але не стільки речей, скільки символів і знаків. Споживчі товари використовуються як коди, за допомогою яких інші читають таким чином відправлене повідомлення. В процес споживання людина залучається вже не заради задоволення своїх біологічних потреб, а для створення і підтримки власної соціальної ідентичності. Саме це робить даний процес безкінечним і невичерпним.

Концепції стилю життя розробляли також В.Уорнер та О.Тоффлер, пов'язуючи, як і попередники, стиль життя людей з їхньою приналежністю до того чи іншого класу, соціальної страти в суспільстві, що формує в них особливу манеру спілкування з іншими людьми, їхній спосіб споживання, одяг, проведення вільного часу. Стиль життя в концепції В.Уорнера виступає як механізм, що забезпечує неможливість порушення бар'єрів між соціальними верствами, а завдяки цьому є також засобом підтримки деякою мірою стійкої рівноваги в суспільстві [22]. На думку ж О.Тоффлера, головне, що характерне для періоду науково-технічної революції, це величезна різноманітність стилів життя. «Тому іноземець, - пише він, - який потрапляє сьогодні в американське, англійське, японське суспільство, повинен вибирати не із чотирьох - п'яти класових стилів життя, а буквально із сотень різноманітних можливостей» [12, с. 247].

Учений пов'язує існування різноманітних стилів життя не з поділом суспільства на класи, групи, соціальні страти, а з розподілом культури на субкультури. І тому людям складно зорієнтуватись у цій різноманітності субкультур і створити свій стиль життя.

Однак, незважаючи на те, що Т.Веблен, В.Уорнер, М.Вебер пов'язують утворення стилю життя з поділом суспільства на страти і верстви, а О.Тоффлер - з наявністю в суспільстві різних субкультур, і в тому, і в іншому випадках стиль життя, на їхню думку, є одним з найважливіших елементів, що сприяє утворенню

цих соціальних страт (класів, груп) і субкультур. Водночас стиль життя, в їхньому розумінні, є серйозною перешкодою для переходу людей з однієї соціальної групи в іншу, від однієї субкультури до іншої [22, С.183-184].

Отже, концептуальний зв'язок «стиль життя - споживча поведінка» є визнаним серед соціологів. Виявити ж пріоритет теоретичної розробки однієї із категорій цієї пари, по суті, неможливо; їх визначення і дослідження тісно переплелися між собою. Опосередкованою ланкою, що робить взаємозв'язок цієї категоріальної пари такою міцною і очевидною, розглядають культуру. Стиль життя відображає субкультуру соціальної страти за допомогою різних соціальних практик, у тому числі і споживчих. Розглядаючи історіографію теоретичної і емпіричної взаємозалежності стилю життя і споживчої поведінки, необхідно враховувати той факт, що перший, поза сумнівом, концептуально є більш об'ємним за останній. Тому аналіз життєвих стилів неминуче вводить проблеми, які безпосередньо не пов'язані тільки зі споживанням.

Подальший розвиток зазначеної проблеми пов'язаний із феноменологічною традицією, зокрема, з А. Адлером, який тлумачить стиль життя як прояв індивідуальної цілісності особистості, що активно прагне досконалості. Це поняття він використовує також для позначення сукупності захисних стратегій та компенсаторних прийомів, які застосовує суб'єкт у відповідь на вплив з боку найближчого соціального оточення.

Своє продовження аналіз проблеми стилю життя з позицій психології особистості в контексті особливої інтегральної характеристики, що описує своєрідність поведінкового прояву людини, знаходить у працях Г.Олпорта, який розуміє стиль життя як деяку стійку систему відмінних характеристик діяльності особистості, ще визначається суб'єктивно, особистими якостями людини.

Дослідження стилю життя поєднують із вивченням проблем маркетингу, функціонування засобів масової інформації. Концепція постмодернізму, пов'язана передусім з урбаністичними тенденціями, динамікою культури і інформаційними технологіями, породила ідею формування нового, «постмодерністського стилю життя». Ця ж проблематика деякою мірою розглядається і в концепціях постіндустріального суспільства Дж.Гелбрейта, Д.Белла, У.Ростоу, Ж.Фураст'є, хоча в цих концепціях переважно розглядаються питання «якості життя», «порядку життя» і «споживання».

Наприклад, Д.Белл, аналізуючи принцип рівності можливостей у концепції суспільства «високої якості життя», зазначає, що «цей принцип є центральною ціннісною проблемою постіндустріального суспільства» [22, С.182]. Вчений зазначає, що рівність можливостей для досягнення особистого успіху в житті не залежить від соціально-класового поділу в суспільстві, а визначається індивідуальними

можливостями тих, хто бере участь у «справедливих змаганнях» з метою досягти багатства, статусу, впливу, престижу. Загалом суспільство «високої якості життя» уявляється ним як нова сходинка в розвитку «цивілізації дозвілля», в якій головною проблемою соціальної діяльності є «індустрія послуг».

Якщо ж порівняти основні засади концепцій «споживання» і концепцій «якості життя», то можна зробити висновок, що і ті, й інші головною сферою життєдіяльності особистості вважають сферу споживання, а відмінність полягає лише в поглядах на структуру і спрямованість самого споживання. Щодо проблематики стилю життя у цих концепціях, то можна говорити про те, що імідж успішної людини пов'язується насамперед з формуванням стилю життя відповідно до норм стереотипу, мотиваційним ядром якого є «потреба у споживанні» [22, С. 256].

Аспект стилю життя стає важливою частиною теорій індивідуалізованого суспільства, які виходять із тверджень, що в сучасних умовах розвинених країн соціальні практики більшою мірою визначаються їхніми схильностями, а не чинником соціальної нерівності. Надається, зокрема, значення впливу на індивіда його споживчих смаків, стандартів, релігійної приналежності, політики, здоров'я, його ціннісних орієнтацій. Ці чинники, звичайно, пов'язані з соціальним розширенням. І саме концептуалізація стилів життя дозволяє ґрунтовніше пов'язувати диспозиції та практики соціальних суб'єктів з різноманітним чинників, характерних для індивідуалізованого суспільства.

Таке трактування стилю життя достатньо поширене не тільки в емпіричних дослідженнях, але і у власне теоретичних роботах, включаючи і праці, що отримали широке визнання в світовій соціології. В цьому контексті заслуговує уваги позиція Е. Гіденса, який трактує стиль життя в роботах 1990-х років, спирається на концепцію людини, що протиставила постмодерністському розумінню Я. Врахувуючи радикальні зміни в соціальному середовищі, затвердження самореференції особистості в ситуації невизначеності, розповсюдження експертного знання у сфері повсякденності і ряд інших чинників, Гіденс робить висновок про перехід від «політики емансипації» до «життєвої політики», інакше кажучи, від боротьби за втілення в життя ідеалів свободи, рівності, справедливості до вибору життєвого стилю на основі відповіді на питання про те, як слід жити [6]. Ця позиція витікає з теорії структурації Гіденса, згідно якої диференціація в суспільстві будується на відмінності соціальних практик, які виступають одиницею його аналізу. Соціальні практики утворюють безперервне відтворення соціальної дії, підсумком чого стає виробництво структур, правил, ресурсів. Ті, своєю чергою, породжують дії акторів. Власне, в цьому випадку йдеться про організовані соціальні практики [7]. Їх у контексті теорії структурації можна розглядати як стилі життя.

Дещо з іншого боку, але в тому ж напрямі дає трактування стилю життя французький соціолог П. Бурдьє. Його вихідні позиції пов'язані з уявленням про класоутворення як процес, що відбувається у багатовимірному просторі соціальних відносин.

У Бурдьє фундаментального значення набуває поняття соціального простору, а не соціальної структури, оскільки воно фіксує реальність як стійких, так і випадкових форм зв'язків. Тут мають значення зв'язки і реальні, і уявні, і постійні, і нестабільні, і ті, що співіснують паралельно, і накладаються одні на інші [4, С. 169-170]. Згідно його концепції, «стиль життя» - це структурована система позицій соціального простору, які займає індивід, що належить до певної групи (страсти, класу), а також його уявлення про ці об'єктивні позиції. Самі ж позиції визначаються властивими індивідам практиками, тобто видами діяльності і використовуваними речами. Особливе місце в цій системі належить смаку - системі схем сприйняття і оцінювання своїх і чужих практик. У цьому теоретичному підході клас, або соціальна страта, розуміється як сукупність агентів, що займають схожу позицію, і дозволяє пояснювати і передбачати практики і властивості агентів, а також поведінку, що веде до об'єднання в групу. Таким чином, стиль життя - це система практик, що повторюються в повсякденній поведінці і визначають становище людини в соціальному просторі. У стиль життя включаються практики в найрізноманітніших полях: споживання і дозвілля, праця і доходи, здоров'я, участь в політиці і релігії тощо. Виділити або виявити певний стиль життя - означає диференціювати людей на групи, які розрізняються набором властивих для них практик у кожному полі, і описати ці практики. Згідно П. Бурдьє, відмінності в стилі життя зумовлені обсягами і співвідношенням капіталів різного роду (економічного, культурного, соціального і символічного). Аналізуючи емпіричні дані і суміщаючи розташування соціальних страт і відповідних до них практик стилю життя, він виявляв розташування класів в соціальному просторі в координатах загального обсягу капіталу, зокрема співвідношення економічного і культурного капіталів. У результаті структура соціального простору підкоряється грі розподілу «капіталу» і «прибутку». Соціальний простір із відмінностями, що спонтанно виявляються, функціонує символічно як простір життєвих стилів, або як ансамбль груп, що характеризуються різним стилем життя [4, с. 169-175]

Відповідно до цього вимірювання соціальної стратифікації, за Бурдьє, має здійснюватися у двовимірному режимі, з урахуванням того, що вибір життєвих стилів зумовлений в одних випадках прагненням підсилити соціальну позицію шляхом демонстративного споживання у дусі концепції Т. Веблена, в інших - прагненням закріпити свій статус орієнтацією на «високу культуру». Отже, споживання і стає формою знакової відмінності соціальних класів [4, с. 186-187], а стилізація життя підсилює ці відмінності і легітимізує їх [4, с. 260-261]. Це - і форма дії на групи з іншими життєвими стилями, нав'язування їм свого бачення людини і її місця у цьому світі.

Безперечною перевагою концепції стилю життя Бурдьє є її інструментальність, тобто вона цікава не тільки тим, що добре розроблена на рівні методології, але і тим, що володіє цілком конкретною методикою дослідження проблеми.

Саме це зробило концепцію популярною серед сучасних соціологів-емпіриків. Генетичний структуралізм, для прикладу, ускладнив пояснювальну схему соціальної поведінки, ввівши додаткову ланку в інтерпретацію соціальних дій. На відміну від попередників, що вважають, що саме цінності є визначальним чинником людської поведінки, генетичний структуралізм припускає, що між цінністю і поведінкою є ще система переваг, що представлена у вигляді установок, або диспозицій. Саме вона дозволяє індивідові зробити вибір між схожими соціальними практиками, знайти в гомологічних рядах послуг, товарів, політичних програмах, інформаційних посланнях тощо своє власне джерело тяжіння, тим самим виробити свій власний стиль поведінки.

Ідеї Бурдьє отримали широке визнання, і передусім у європейській соціології. Дослідження «капіталів», полів соціального простору і відповідних їм життєвих стилів дало певні результати у вивченні сучасного суспільства, особливо при встановленні ролі таких чинників вибору життєвих стилів, як культурний і матеріальний капітал батьків, освіта, професійний статус, особистий дохід.

Окрім інтерпретацій П.Бурдьє, де поняття стилю життя допомагало розширити рамки класового підходу в поясненні характеру розподілу владних відносин, розвиваються в наш час й інші ідеї. Послідовники вводять в контекст соціальної стратифікації поняття наступності освітніх і культурних ресурсів, а також культурного капіталу. Прикладом аналітичного визначення стилю життя через виявлення його структурних компонентів можуть слугувати ідеї Х.П.Мюллера, який вважає, що стиль життя характеризується низкою формальних ознак: цілісністю, добровільністю, характерністю і стилізацією.

Цілісність означає те, що життєвий стиль особистості або групи визначає більшою або меншою мірою всі їхні життєві прояви. Він створює цілісний образ (гештальт) особистості або групи, що може виникати не тільки з цілого життя, а навіть із дрібних його деталей.

Добровільність. Людина не вибирає клас, страту, соціальну групу, до якої належить від народження. У випадку ж життєвого чи культурного стилю в індивіда завжди є вибір, що і відрізняє стиль від традиції або канону. Практикуючи якийсь стиль, індивід вільний у прийнятті або відмові від того чи іншого культурного набору.

Характерність - це момент своєрідності життєвому стилю, що легко ідентифікується і безпомилково розпізнається.

Розподіл шансів стилізації. Масштаб можливостей стилізації, що є в конкретному суспільстві, залежить від багатьох чинників. Передусім від його ціннісно-нормативної системи, а також рівня життя і матеріального добробуту громадян [10, с. 375]. Таким чином, за Мюллером, стиль життя є зовнішнім вираженням,

практичним втіленням основних цінностей особистості, тактичним проявом її стратегічних уявлень.

З аналізу літератури стає зрозумілим, що стиль життя можна розглядати як синонім вільного вибору індивідом своєї повсякденної поведінки, з яким певні теоретики пов'язують самореалізацію особи. Вибір лінії поведінки значною мірою є вибором стилю життя, який і виступає в повсякденності як сукупність стійко відтворюваних соціальних практик. Але одночасно це і характеристика інших компонентів повсякденного життя, які нерідко не враховуються в дослідженнях, зосереджених на фіксації поведінкових реакцій або культурних орієнтацій.

Сучасні соціологи однією із головних рис сучасного суспільства називають індивідуалізацію соціального життя. За ситуації, коли критерії соціального статусу вже не такі однозначні, як раніше, а свобода вибору власних ідентифікаційних зразків є набагато ширшою, актуалізується проблематика індивідуальних повсякденних практик, з яких і складається життя нашого сучасника. Стиль життя як соціологічна категорія інтегрує в собі життєві практики індивіда, об'єднані і керовані єдиною спрямованістю, доцільністю і освоєними моделями поведінки під впливом різних соціальних інститутів.

Стиль життя є теоретичним конструктом, що складається з ряду компонентів, що відносяться до одного з двох аналітичних рівнів, умовно позначених акціоністами як «зовнішній», такий, що розкриває безпосередню соціальну активність, і «внутрішній», тобто ментальний, такий, що визначає соціально орієнтовану спрямованість [16]. Парадигма акціонізму припускає пріоритет внутрішнього рівня (суб'єктивні уявлення, цілі, досвід, цінності і диспозиції), що має складну структуру і включає декілька компонентів:

1. Когнітивний рівень відповідає за усвідомлення індивідом інституційної ситуації і відповідних інституційних розпоряджень, завдяки чому відбувається орієнтація індивіда в соціальному світі, розуміння своїх і ролей опонентів.

2. Перцептивний - пов'язаний із сприйняттям шаблонів, пропонованих соціальною реальністю. Акціоністи ж запозичують його з метою підкреслення того факту, що свідомість індивіда постійно стикається з безліччю різноманітних варіацій шаблонів і перш, ніж вони будуть перетворені в інституційний стиль, патерни повинні бути сприйняті, розпізнані, тобто визначені як такі. Це своєю чергою означає, що індивід самостійно ідентифікує їх, проводить співвідношення патернів із заданими ситуаціями і рольовими моделями поведінки.

3. Селективний компонент внутрішнього рівня стилю життя може бути представлений у вигляді матриці або сітки, що складаються з набору диспозицій на ті або інші вектори поведінки, направлені на реалізацію актуалізованих потреб. Саме завдяки наявним установкам проводиться відбір шаблонів виконання інституційних

ролей, пропонованих соціальною реальністю.

4. Креативний відповідає за компіляцію інтеріоризованих шаблонів, надання рольовій моделі поведінки певної спрямованості, тобто оформлення інституційного стилю. Так, соціальна дія набуває інтенціонального характеру.

5. Габітуальний. Більшість теоретиків стилю життя сходяться на думці, що основна характеристика життєвого стилю - це його цілісність, тобто він визначає з більшою або меншою повнотою всі життєві прояви індивіда. Цілісність дає категорії дослідницькі переваги, оскільки дозволяє «охопити» життєвий стиль не тільки з цілого життя, але навіть із дрібних його деталей. Тому виникає необхідність визначення механізму, що забезпечує інтенціональну єдність соціальних практик індивіда. Таким механізмом є габітуалізація, тобто наділення повсякденних практик властивостями звичок, що є стереотипними і стабільними. Також габітуалізації піддається і рольова модель поведінки. П'ятий компонент внутрішнього рівня стилю життя забезпечує можливість інтенції інституційних стилів тиражуватися з однієї інституційної ситуації в інші, тим самим, об'єднуючи прояви життєдіяльності в єдиний стиль життя, цілісний і доцільний.

Таким чином, ці п'ять взаємозв'язаних компонентів дають теоретичну базу для вивчення специфіки і спрямованості, доцільності стилів життя особистості в індивідуалізованому суспільстві.

Компонентами стилів життя є включеність в цю категорію як поведінкової, так ціннісної складової. Наведемо приклад типології стилів життя, яку запропонував американський соціолог А. Мітчел з огляду на врахування не лише поведінкової, але й ціннісної складової стилів життя та виділив дев'ять основних стилів життя, що належать до чотирьох груп:

1. Стили життя, що визначаються потребами ("ті, що виживають" – сконцентровані на щоденному задоволенні базових потреб; "ті, що зводять кінець з кінцем" – сконцентровані на збереженні здобутих вигод і стараннях поліпшити умови життя).

2. Стили зорієнтовані на ззовні ("ті, що приналежать" – сконцентровані на схваленні, прийнятті іншим; "ті, що змагаються" – сконцентровані на зрівнянні з іншими (успіхом, багатством); "люди успіху" – сконцентровані на успіху, владі, прибутку).

3. Стили життя зорієнтовані всередину ("я є собою" – сконцентровані на звільненні від зовнішніх правил на користь відкриття власного внутрішнього світу; "здобувачі досвіду" – сконцентровані на максимально інтенсивному житті, на збільшенні та поглибленні внутрішнього досвіду; "соціально сформовані" – сконцентровані на суспільних проблемах, особливо на впливові нематеріальної якості життя).

4. Стиль життя, що зорієнтований як на ззовні, так і всередину ("інтегровані" – сконцентровані на поєднанні двох перспектив) [9].

Варто виокремити також концепції, які розглядають стиль життя як сукупність

поведінкових практик, їхніх мотивів та певних речей, які відіграють важливу роль при здійсненні поведінкових практик та є їхніми цілями, засобами чи результатами [11, С. 12]. На наш погляд, в межах такого підходу береться до уваги вся цілісність стилю життя як соціологічної категорії, відображаються як суб'єктивні, так і об'єктивні його компоненти.

У вітчизняній соціології існують тенденції, по-перше, ототожнювати стиль життя з певною субкультурою соціальної групи, а по-друге, посилалися на неї в процесі вивчення споживчої поведінки. Багато в чому, це наслідок впливу соціології способу життя, надзвичайно популярного в 1960-1980-х років, аналізу якої були присвячені десятки монографій і сотні статей.

Українські соціологи Р.Ануфрієва, Є.Головаха, О.Донченко, О.Злобіна, М.Кирилова, О.Кронік, Н.Паніна, В.Рибаченко, Л.Сохань, В.Тихонович, А.Угримова, М.Шульга у колективній монографії «Стиль життя особистості. Теоретичні і методологічні проблеми» [26], яку можна вважати однією з перших вітчизняних спроб соціологічного осмислення досліджуваної проблеми. Стиль життя розглядається як індивідуально-особистісна форма прояву соціально-типового, як своєрідний відбиток мікросередовища, в якому розгортається життєдіяльність особистості. У такому контексті реалізується діяльнісний принцип розуміння стилю життя, простежується взаємозв'язок цього поняття з категоріями способу життя, життєдіяльності, життєвої програми, життєвого плану, концепції життя, активної життєвої позиції особистості.

На думку Н.Паніної [21, С. 6], у стабільному суспільстві стилі життя (тобто реальні моделі способу життя) членів спільноти регулює ціннісно-нормативна система як безпосередньо - через рольові експектації щодо поведінки людей із різними соціальними статусами, так і опосередковано — формуючи свідомість (ціннісні орієнтації, настанови, життєві цілі, тобто ідеальні моделі способу життя, що дають змогу подумки підготуватися до успішного виконання соціальних ролей). Натомість у нестабільному суспільстві, де ціннісно-нормативна система зазнає руйнування і виникає стан аномії, стилі життя зумовлюються передусім особливостями індивідуальної свідомості. Вирішальну роль набуває афективний, когнітивний і моральний потенціал індивідуальних особливостей свідомості та поведінки людей, життєдіяльність яких здійснюється у дезорганізованому суспільстві. Адже за умов розладнання звичного механізму адаптації детермінація стилів життя відбувається не через пристосування до соціальних норм, а на основі індивідуальних ціннісних преференцій та ціннісних орієнтацій, що і є, власне, підґрунтям для кристалізації нової ціннісно-нормативної системи суспільства. Важливою характеристикою соціального статусу за умов суспільних перетворень є невизначеність. У пошуках основних цінностей виникає часта зміна критеріїв соціального статусу. За умов

фактичної відсутності нормативної регуляції способу життя принциповою рисою стилю життя є нестійкість. Своєю чергою, ціннісні орієнтації людей здебільшого визначаються їхнім загальним психічним станом, соціальним самопочуттям і психічним здоров'ям.

Л. Бевзенко виділяє декілька значимих аспектів, що диференціюють різні підходи до концептуалізації стилю життя [14, С. 10-11]. Не претендуючи на завершеність пропонованої схеми, автор розглядає їх:

1. за принципом чинника, що детермінує стиль життя і виділяє напрями та їхні представників: психологічну (А. Адлер, К.Юнг та інш.), соціальну (М.Вебер, Г. Зіммель, П. Бурдьє) та культурну детермінацію (З. Бауман, У.Бек, Е. Гіденс);

2. за функціональним навантаженням, виділяє комунікативний зріз як головну функцію стилю життя в сучасному суспільстві, який демонструє приналежність до певного класу, страти через певні символічні жести, знаки (Т. Веблен, Ж. Бодріяр).

Авторка розглядає простір існуючих концептуалізацій стилю життя і доповнює теоретичними конструкціями (модель життєвого успіху, базові культурні смисли, соціокультурний дисбаланс, практиковані цінності тощо), що дають методологічні підстави для дослідження процесів трансформації простору стилів життя в кризовій ситуації.

Стиль життя, на думку Козаченко О., це сукупність типових, повторюваних поведінкових практик, що характерні для певного індивіда чи групи, які тісно пов'язані з ціннісними орієнтаціями та предметами, які є цілями, засобами чи результатами такої поведінки. Зазначає, що в певних життєвих ситуаціях можуть скластися такі умови, коли індивіди не мають можливості реалізувати свої ціннісні орієнтації або коли реальна поведінка не підкріплена ціннісними орієнтаціями. Саме тому, важливим доповненням до її авторського визначення стилю життя є включення до поведінкової компоненти як реальних, так і ідеальних поведінкових практик. Адже такий крок можна вважати частковим вирішенням проблеми врахування невідповідності між ціннісною та поведінковою компонентами стилю життя, що є достатньо актуальною проблемою для сучасного українського суспільства. Окрім того, включення до аналізованої категорії такої складової як предмети, що є ціллю, засобами чи результатом поведінки, враховує тенденції суспільства споживання, важливою рисою якого є матеріальне споживацтво.

Узагальнюючи різні підходи до визначення стилю життя, можна зазначити, що вони відрізняються баченням основних компонентів, які варто включити у це поняття та факторів, що впливають на формування стилю життя. З іншого боку, основні підходи до визначення аналізованої категорії підкреслюють два моменти. По-перше, стиль життя відображає не один з видів діяльності, а стосується певних особливостей поведінки, способу самовираження, манер певного індивіда або групи. По-друге, стиль життя зауважує не випадкове, поодинокі, а відображає стійке,

повторюване в способі життєдіяльності протягом довгого часу [17, С.12]

Стиль життя варто також розглядати як певний тип повсякденної поведінки, що є соціально-психологічним аспектом способу життя, фіксує стійко відтворювані риси, звички, смаки, схильності. Таким чином, стиль життя - компонент способу життя, що характеризує поведінкові особливості повсякденної життєдіяльності людей і їх сімей (зокрема, ритм, інтенсивність, темп життя), а також соціально-психологічні риси побуту і взаємодії між людьми, які нерідко виражають національно-етнічні і соціально-професійні риси соціальної спільності, групи.

В одних і тих же умовах за однакового рівня життя соціальні суб'єкти організовують своє життя абсолютно різними способами. Люди не завжди діють під тиском обставин, поступають всупереч або орієнтуються в своїх практиках не на обставини, а на певні цінності. У зв'язку з цим багато учених використовують поняття стиль життя, яке відображає ступінь релевантності поведінки індивіда умовам життя. Так, індивід, звільнений від детермінуючої сили статусної/класової приналежності, самостійно і усвідомлено змінює своє життя на основі вільного вибору. Актуальність використання поняття стиль життя можна підтвердити також наступними положеннями: по-перше, відбувається плюралізація і індивідуалізація стилів життя, нескінченна різноманітність яких не зводиться до форм «класової поведінки»; по-друге, крайня умовність і рухливість професійної структури в сучасному суспільстві збагачує життєво-стильовий репертуар індивідів; по-третє, втрачається мотивуюча сила соціальної мобільності.

Сьогодні класифікація стилів життя - це не тільки самостійна мета досліджень, а все частіше приналежність до тієї або іншої «стильової» групи, що відіграє в них роль пояснюючого чинника. Такий підхід популярний не тільки серед соціологів, але і серед фахівців у сфері психології, маркетингу, політології. У дослідників ринку сукупність методик, за якими виявляють різні групи споживачів за поведінкою, перевагами, мотивами тощо й отримала назву «психографіка» [8]. І, хоча питання про те, наскільки вивчення стилів життя і психографіка співпадають, до цих пір дискусійне, термін цей починає закріплюватися в соціологічних текстах.

Сучасне суспільство характеризується нестійкістю соціальної стратифікації, неоднозначністю зразків ідентифікації. У такій соціальній ситуації соціологи вимушені використовувати найрізноманітніші парадигми для опису наявної соціальної структури, що задається неперервною взаємодією об'єктивних ситуацій, диспозицій, практик і проявляє себе в диференціації стилів життя в економічних, культурних, владних, соціальних і символічних полях соціального простору. Практики представників різних соціальних страт, груп, що породжені близькими диспозиціями тісно пов'язані між собою. Таким чином, стиль життя має прояв у заданій диспозиціями узгодженій сукупності різних соціальних практик. Для стилю життя характерний дуалізм існування: він виступає і у вигляді стійких диспозицій, на основі яких вибудовуються соціальні практики, а також і у вигляді пластичної структури, що розвивається.

Стиль життя не є раз і назавжди заданим елементом соціальної дії, жорстко детермінованим колишнім соціальним досвідом - габітусом.

Евристична цінність категорії «стиль життя» полягає в тому, що вона сприяє вивченню широкого кола проблем, не пов'язаних безпосередньо з проблемами зовнішнього оформлення життєвих практик. Вона застосовується, зокрема, для дослідження споживчої поведінки, сімейної поведінки, стратегій трудової поведінки, при розробці соціальних технологій, а також для вивчення соціальної стратифікації суспільства.

На думку О. Рєзніка, в сучасних умовах сформувалася нова ціннісно-нормативна система, яка набуває рис «споживацької» і супроводжується створенням нових символічних конструкцій, які заклали підвалини для створення нової системи домінування у схемі стратифікації. Відбувається суб'єктивація соціальної стратифікації зі сфери матеріального виробництва у сферу споживання. Замість доступу до володіння засобами виробництва пропонується доступ до споживання. Індивідуальне самоутвердження проходить не через трудову діяльність, а через споживання товарів, тобто відбувається поступове витіснення ієрархії класових відносин ієрархією споживчих товарів. Позиція на соціальній драбині визначається типом «престижних товарів», які людина може купити. За такого підходу вертикальна мобільність розглядається як процес руху знизу вгору щаблями престижних товарів і послуг, які більшою мірою, ніж належність до вищого класу, є дороговказом стратифікаційного поступу. Належність до вищого класу передбачає престижне споживання, його атрибути стають визначальними у соціальній стратифікації. Автор робить припущення, що стилеві відмінності визначатимуть у майбутньому соціальну стратифікацію і це призведе до появи неостанового суспільства [24, с. 190-191].

Підсумовуючи, слід відзначити, що стиль життя - це система практик, що повторюються в повсякденній поведінці і визначають становище людини в соціальному просторі. До стилю життя слід відносити практики в найрізноманітніших полях: споживання і дозвілля, праця і доходи, здоров'я, участь в політиці і релігії тощо. Виділити або емпірично виявити певний стиль життя - означає диференціювати людей на групи, які різняться набором властивих для них практик у кожному полі, і описати ці практики. Відмінності в стилях життя зумовлені обсягами і співвідношенням економічного, владного, культурного, соціального і символічного капіталів. Соціальний простір функціонує символічно як простір життєвих стилів, або як ансамбль ієрархічно організованих страт, що характеризуються різним стилем життя.

Представлені вище теоретичні розробки сфокусовані на двох моментах: по-перше, на ролі стилю життя у функціонуванні соціальної структури суспільства і, по-друге, на стилі життя як інструменті ідентифікації особи, що реалізується головним чином завдяки споживанню.

Обидва підходи володіють певними перевагами, проте, з позиції парадигми акціонізму, вони не здатні відповісти на питання: чому в однотипній ситуації люди зі схожими соціальними, економічними і культурними показниками діють різним чином. І виходять із гіпотези про те, що повсякденні практики індивідів володіють єдиною спрямованістю, що визначає стиль життя. Остання ж виконує регулюючу функцію щодо різноманітних соціальних практик. Звідси і перспектива методологічного обґрунтування й доцільності використання концепції акціонізму - створення теоретичного конструкту стилю життя, що дозволить на емпіричному (прикладному) рівні інтерпретувати соціальні й споживчі практики, а відтак класифікувати стилі життя представників різних статусно-професійних груп у сучасному українському суспільстві.

Список літератури:

1. Baudrillard J. The system of objects. Art Monthly (Archive:1976-2005). London. (Apr 1, 1988): 5-8. URL: <https://www.proquest.com/openview/bfaaba1d3194d63b333ff44f13c1c80e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026363>
2. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. Length. 1973, 507 p.
3. Bocock R. Consumption. London. Routledge. 1993. 144 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203131091/consumption-dr-robert-bocock-robert-bocock>
4. Bourdieu P. Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. Harvard University Press; Cambridge, MA, USA, 1984. URL: https://monoskop.org/images/e/e0/Pierre_Bourdieu_Distinction_A_Social_Critique_of_the_Judgement_of_Taste_1984.pdf
5. DiMaggio P. Can culture survive the marketplace?. Journal of arts management and law 13.1,1983 URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?doi=c1c7dd5f9940c47373db3f2b5ce695153b99901b&repid=rep1&type=pdf>
6. Giddens A. Modernity and self-identity: self and society in the late modern age, 1991 URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0003/8871/07/L-G-0003887107-0002286451.pdf>
7. Giddens A. The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration, 1984 URL: https://books.google.com.ua/books?vid=ISBN9780520057289&redir_esc=y
8. Gunter B., Furnham A. Consumer Profiles: An Introduction to Psychographics, 1992. URL: https://www.google.com.ua/books/edition/Consumer_Profiles_RLE_Consumer_Behaviour/60m2BQAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&dq=Gunter+B.,+Furnham+A.+%22Consumer+Profiles:+An+Introduction+to+Psychographics%22,+1992.&pg=PR2&printsec=frontcover
9. Mitchell A. The nine American lifestyles. New York, 1982. 302 p.
10. Mueller H.P. Sozialstruktur und Lebensstile. Der neuere theoretische Diskurs

ueber sozial Ungleichheit. Frankfurt/Main.: Suhrkamp, 1997. 435 s.

11. Style życia w miastach polskich/ pod. red A. Sicińskiego. Wrocław: Zakład narodowy im. Ossolińskich, 1988. 400 s.

12. Toffler A. Future's shock. N. Y., 1971.

13. Veblen T. The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions. New York: MacMillan, 1899. 400 p.

14. Бевзенко Л. Стилі життя перехідного суспільства. К.: Інститут соціології НАН України. 2008. 144 с.

15. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму; пер. з нім. О. Погорілого. К.: Основи, 1994. 261 с.

16. Вакуленко С. М. Дослідження споживчого вибору в контексті парадигми акціонізму. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2013. Випуск 7. С. 169–176.

17. Козаченко О.О. Стиль життя: основні підходи до визначення. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2009. Випуск 3. С. 5–13.

18. Матюхін Д. Стиль життя як соціальна практика: теоретичний аналіз основних підходів. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2017. Випуск. 75. С.81-87.

19. Михайлова, К., Шкурапет, Н. (2020). Потенціал використання понять «спосіб життя» та «стиль життя» для соціологічного аналізу практик щодо індивідуального здоров'я. Соціологічні студії. 2020. 1(16), С.64–74. URL:<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19562/1/64-74.pdf>

20. Міняйло І. В. Поняття стилю життя : можливості операціоналізації в рамках досліджень соціальної стратифікації. Наукові записки НаУКМА: Соціологічні науки. 2006. Т. 58. С.80-84.

21. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2001. №1. С.5-26

22. Панченко С. Еволюція поняття «стиль життя» у західній соціології. Соціальні виміри суспільства. К.: Інститут соціології НАН України. 2006. С.253-259.

23. Пилаєва Т.В. Стилі життя студентської молоді: типологія та детермінанти формування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук. Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2009. 21 с.

24. Резнік О. Нові стилі життя як джерело латентної легітимації ринкового суспільства. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. №1. С.189-191.

25. Стилі життя: панорама змін: [кол. монографія] /за ред. М. О. Шульги. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2008. 415 с.

26. Стиль життя особистості. Теоретичні та методологічні проблеми /Ануфрієва Р. М., Головаха Є.І., Донченко О. А. та ін.. К.: Наукова думка, 1982. 372 с.

27. Школяр М.В. Повсякденні практики та стиль життя українців на тлі війни. Габітус. Випуск 46.2023. С. 47-53 <http://habitus.od.ua/journals/2023/46-2023/6.pdf>

References

1. Baudrillard J. (1988). The system of objects. Art Monthly (Archive:1976-2005). London. (Apr 1, 1988): 5-8. URL: <https://www.proquest.com/openview/bfaaba1d3194d63b333ff44f13c1c80e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026363> [in English]
2. Bell D. (1973). The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. Length. 507 p.
3. Bocock R. (1993). Consumption. London. Routledge. 144 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203131091/consumption-dr-robert-bocock-robert-bocock> [in English]
4. Bourdieu P. (1984). Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. Harvard University Press; Cambridge, MA, USA. URL: https://monoskop.org/images/e/e0/Pierre_Bourdieu_Distinction_A_Social_Critique_of_the_Judgement_of_Taste_1984.pdf [in English]
5. DiMaggio P. (1983). Can culture survive the marketplace? Journal of arts management and law. 13.1. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?doi=c1c7dd5f9940c47373db3f2b5ce695153b99901b&repid=rep1&type=pdf> [in English]
6. Giddens A. (1991). Modernity and self-identity: self and society in the late modern age. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0003/8871/07/L-G-0003887107-0002286451.pdf> [in English]
7. Giddens A. (1984). The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. URL: https://books.google.com.ua/books?vid=ISBN9780520057289&redir_esc=y [in English]
8. Gunter B., Furnham A. (1992) Consumer Profiles: An Introduction to Psychographics. URL: https://www.google.com.ua/books/edition/Consumer_Profiles_RLE_Consumer_Behaviour/60m2BQAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&dq=Gunter+B.,+Furnham+A.+%22Consumer+Profiles:+An+Introduction+to+Psychographics%22,+1992.&pg=PR2&printsec=frontcover [in English]
9. Mitchell A. (1982). The nine American lifestyles. New York. 302 p. [in English]
10. Mueller H.P. (1997). Sozialstruktur und Lebensstile. Der neuere theoretische Diskurs ueber sozial Ungleichheit. Frankfurt/Main.: Suhrkamp. 435 p. [in German]
11. Style życia w miastach polskich/ pod. red A. Sicińskiego. Wrocław: Zakład narodowy im. Ossolińskich, 1988. 400 s. [in Polish]
12. Toffler A. (1971). Future's shock. N. Y. [in English]
13. Veblen T. (1899). The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions. New York: MacMillan. 400 p. [in English]
14. Bevzenko L. (2008). Lifestyles of Transitional Society. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2008.144 p. [in Ukrainian].
15. Weber M. (1994). Protestant ethics and the spirit of capitalism. /translated from German by O. Pogorelyi. K.: Osnovy. 261 p. [in Ukrainian].

16. Vakulenko S. (2013). Research of consumer choice in the context of the paradigm of actionism. Bulletin of Lviv University. Sociological series. Issue 7. P. 169-176. [in Ukrainian].
17. Kozachenko O. (2009). Lifestyle: basic approaches to the definition. Bulletin of Lviv University. Sociological series. Issue 3. P. 5-13. [in Ukrainian].
18. Matyukhin D. (2017). Lifestyle as a social practice: theoretical analysis of the main approaches. Social technologies: topical issues of theory and practice. Issue. 75. P.81-87. [in Ukrainian].
19. Mikhailova, K., Shkurapet, N. (2020). The potential of using the concepts of “lifestyle” and “lifestyle” for the sociological analysis of individual health practices. Sociological Studies. 1(16), P.64-74. URL:<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19562/1/64-74.pdf> [in Ukrainian].
20. Minyalo I. (2006). The concept of lifestyle: possibilities of operationalization within the framework of social stratification research. Scientific notes of NaUKMA: Sociological Sciences. T. 58. P.80-84. [in Ukrainian].
21. Panina N. (2001). Youth of Ukraine: the structure of values, social well-being and moral and psychological state in the conditions of total anomie. Sociology: theory, methods, marketing. №1. P.5-26. [in Ukrainian].
22. Panchenko S. (2006). Evolution of the concept of “lifestyle” in Western sociology. Social dimensions of society. K.: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. P.253-259. [in Ukrainian].
23. Pylaeva T. (2009). Lifestyles of student youth: typology and determinants of formation: PhD thesis for the degree of Candidate of Social Sciences. V.N. Karazin Kharkiv National University. Kharkiv, 21 p. [in Ukrainian].
24. Reznik O. (2006). New lifestyles as a source of latent legitimization of market society. Sociology: theory, methods, marketing. №1. P.189-191. [in Ukrainian].
25. Lifestyles: a panorama of changes (2008): [collective monograph] / edited by M.O. Shulga. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. 415 p. [in Ukrainian].
26. Lifestyle of a personality. Theoretical and methodological problems (1982). / Anufrieva P.M., Holovakha E.I., Donchenko O.A. and others. K.: Naukova Dumka. 372 p. [in Ukrainian].
27. Shkolyar M. (2003). Everyday practices and lifestyle of Ukrainians against the backdrop of war. Habitus. Issue 46. P. 47-53 URL:<http://habitus.od.ua/journals/2023/46-2023/6.pdf> [in Ukrainian].

CONCEPTUALISATION OF LIFESTYLE IN SOCIOLOGICAL DISCOURSE

Kovalisko N.V.

Ivan Franko National University of Lviv,
(1, Universytetska Str., Lviv, 79000;
nataliya.kovalisko@lnu.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-1466-6132>

Faber D.O.

Ivan Franko National University of Lviv,
(1, Universytetska Str., Lviv, 79000;
Denys.Faber@lnu.edu.ua,
<https://orcid.org/0009-0003-0905-4881>

The article thoroughly examines the concept of lifestyle in sociological discourse. The analysis of recent publications has shown the relevance of considering this complex socio-cultural phenomenon, which includes different models of behaviour, values, identities and material conditions, reflects the specifics of stratification processes and can be a significant indicator of social inequalities and intensity of mobility in society.

The views of the classics of sociology M. Weber, H. Simmel, T. Veblen, J. Baudrillard, W. Warner, O. Tofler, P. Bourdieu and others are highlighted. Bourdieu and others point to the relationship between lifestyle, consumer behaviour and social status of an individual, which was further developed by theorists of postmodern society, who identify new criteria for stratification of society, the basic of which is lifestyle (symbolic images of consumer goods, 'identity sets' and life practices). It is substantiated that the conceptualisation of lifestyles allows for a more thorough connection between the dispositions and organised practices of social actors and the variety of factors characteristic of an individualised society. The lifestyle is considered as an external expression, a practical embodiment of the basic values of an individual, a tactical manifestation of his or her strategic ideas. Lifestyle as a sociological category integrates the life practices of an individual, united and guided by a single focus, expediency and mastered behavioural patterns under the influence of various social institutions. The typology of lifestyles is considered, taking into account both behavioural and value components, reflecting both its subjective and objective components in the context of (un)stable societies.

The article presents theoretical developments that focus on two points: first, on the role of lifestyle in reproducing the social structure of society and, second, on lifestyle as a tool for identifying a person, which is realised mainly through consumption. The author outlines the prospect of using the concept of actionism - the creation of a theoretical construct of lifestyle, which will allow to interpret social and consumer practices at the empirical level, and thus classify lifestyles of representatives of different status and professional groups in modern Ukrainian society.

Key words: lifestyle, social stratification and inequality, consumer behaviour, social status, identity, values, social practices, individualisation, status and professional groups and their identity construction.

Стаття надійшла до редколегії 16.07.2024

Прийнята до друку 13.08.2024